

Calders, a l'espera que "algú em descobreixi"

El darrer 15 de desembre, el Club de Lectura de la Biblioteca del Museu Marítim de Barcelona va dedicar una sessió a l'obra de Calders *Ronda naval sota la boira*.

Tothom va coincidir que era una gran novel·la que, encara que hagués estat publicada l'any 1966, continua estant d'actualitat. El vaixell simbolitza un petit univers tancat i en crisi on els protagonistes estan abocats a un destí comú, tràgic i anunciat.

Molts van comentar que estava ben documentada, amb diversos nivells de lectura. D'altres van recordar fragments del llibre de gran bellesa. Els usuaris van reconèixer que està farcida de frases que fan pensar. Tots van coincidir que tenia un vocabulari difícil de comprendre, amb paraules desconegudes, però la lectura resultava fàcil gràcies a l'estil acurat de Calders.

I tal com va passar amb *Lord Jim*, gairebé cada usuari tenia exemplars de diferents editorials.

Si en el moment que va escriure la novel·la, fa més de mig segle, durant el seu exili mexicà, Pere Calders (Barcelona, 1912-1994) hagués pogut llegir la crònica de la sessió, penjada en Internet el 15 de gener pel Club de Lectura, hauria vist que l'obra seria publicada per diverses editorials i que seria molt ben valorada pels lectors.

En conseqüència, no hauria manifestat per carta al crític, escriptor i historiador Rafael Tasis i Marca (Barcelona, 1906-París, 1966) les seves angoixes, ni la seva sorpresa, per la incomprensió del relat entre els jurats i els primers editors que van llegir l'original.

Angoixes justificades. L'obra va fracassar en dos premis concedits a obra inèdita, convocats amb tres anys de diferència, i els primers editors van refusar-la. La novel·la, enllestida el 1957, no seria convertida en llibre fins el 1966, quan feia quatre anys que l'escriptor havia tornat de l'exili.

Les cartes enviades per Pere Calders al crític i historiador Rafael Tasis des de l'exili mostren les dificultats que el narrador va tenir per a editar la 'Ronda naval sota la boira', novel·la que s'ha convertit en una de les més celebrades i llegides de la literatura catalana. Ni Tasis mateix, ni els membres de dos jurats, van saber apreciar-la.

Aquell 1957, eren tres les novel·les que Calders desitjava publicar —“esperant que algú em descobreixi”, diu per carta a Tasis el 13 de desembre de 1957. A més de la *Ronda*, *Gaeli i l'home déu*, que s'editarà el 1986, i la inacabada *La ciutat cansada*, apareguda, pòstumament, el 2008.

Esperant que algú descobreixi el novel·lista, perquè llavors Calders era conegut únicament com a contista, gràcies als reculls *El primer arlequí* (1936) i *Cròniques de la veritat oculta* (1955), premi Víctor Català. *La Glòria del doctor Larén*, novel·la publicada el 1936, va passar desapercebuda i per la seva extensió i estructura va ser considerada més aviat una narració.

A banda dels inconvenients de viure fora de la pàtria i de l'enderga d'haver de suportar les picabaralles creixents entre els intel·lectuals catalans exiliats,

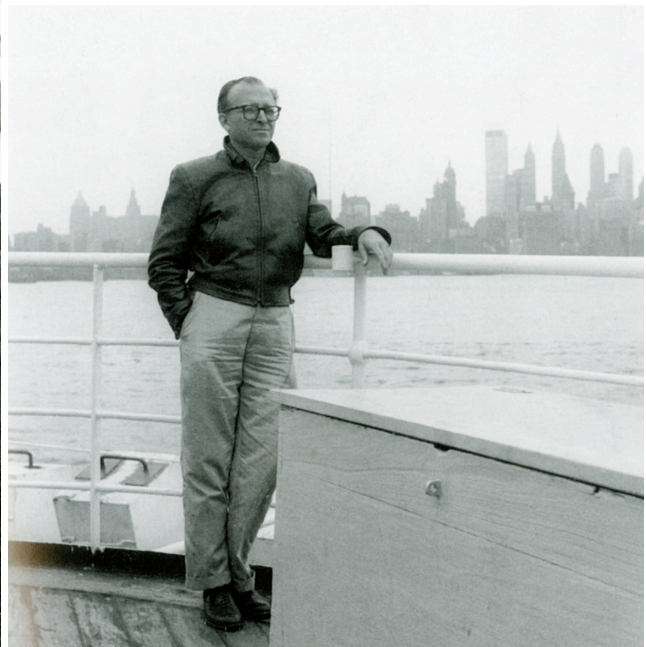

Pere Calders en un dels estudis de dibuixant que va tenir a Ciutat de Mèxic, durant l'exili.

el que més preocupa l'escriptor durant els darrers anys de l'exili mexicà són les dificultats a ser reconegut com a novel·lista, amb la *Ronda naval sota la boira* com a targeta de presentació. Ho confirma l'epistolari ara publicat per Acontravent, a cura de Montserrat Bacardí i Francesc Foguet, amb el títol *Fe de vida. Cartes a Rafael Tasis*.

Deixant a part una carta d'abans de la guerra, datada a Barcelona el 22 de maig del 1936, en la qual Calders demana a Tasis que valori el llibre que li adjunta, *El primer arlequí*, el gruix de l'epistolari abasta dels anys 1954 al 1966. En total són 48 cartes, 41 de les quals foren escrites a Mèxic.

Pel que fa a les enviades per Tasis a Calders només se n'han pogut localitzar quatre, totes elles escrites a Barcelona, entre el 1957 i el 1962. Tasis havia tornat del seu exili parisenc

L'escriptor, al volant del seu Chevrolet, a Ciutat de Mèxic. Finalment, a bord del Covagonda, al port de Nova York, l'octubre del 1962, durant el viatge de retorn a Catalunya.

molt abans que Calders, concretament el 1948.

Joan Sales. Malgrat la distància que separa Calders de Barcelona, l'escriptor descobreix ben aviat el nom de l'editor i jurat que li fa la guitza, Joan Sales, fundador i editor, des del 1955, de la col·lecció "El Club dels Novel·listes" de l'editorial Aymà, amb Joan Oliver. I, des del 1959, director únic de la col·lecció, ara des de l'editorial Club Editor, creada per ell mateix.

El 13 de desembre, dia de santa Llúcia, Calders escriu a Tasis que s'ha assabentat que la *Ronda* ha caigut a les primeres votacions del premi Joanot Martorell convocat per l'editorial Aymà, abans del sopar de ritual, per culpa de Joan Sales.

"Sé que en Sales —escriu— omnipotent dins el jurat, m'ha tallat a les pri-

meres votacions perquè la meua novel·la 'és poc realista'". A més, Calders està segur que en Sales "aconseguirà una altra cosa, ja ho veuràs, i és que la meua novel·la no es publiqui".

Així va ser: els Aymà, influïts per Sales, van descartar-ne la publicació, malgrat disposar d'un informe favorable de Joan Triadú, el més fervorós defensor de l'obra de Calders.

En una carta posterior —la de 19 de febrer de 1958— Calders diu a Tasis que sap que "mentre en Sales sigui —com tu dius— el porter del Club, les meves possibilitats de publicar-hi són molt escasses, encara que hagués escrit una obra realment bona".

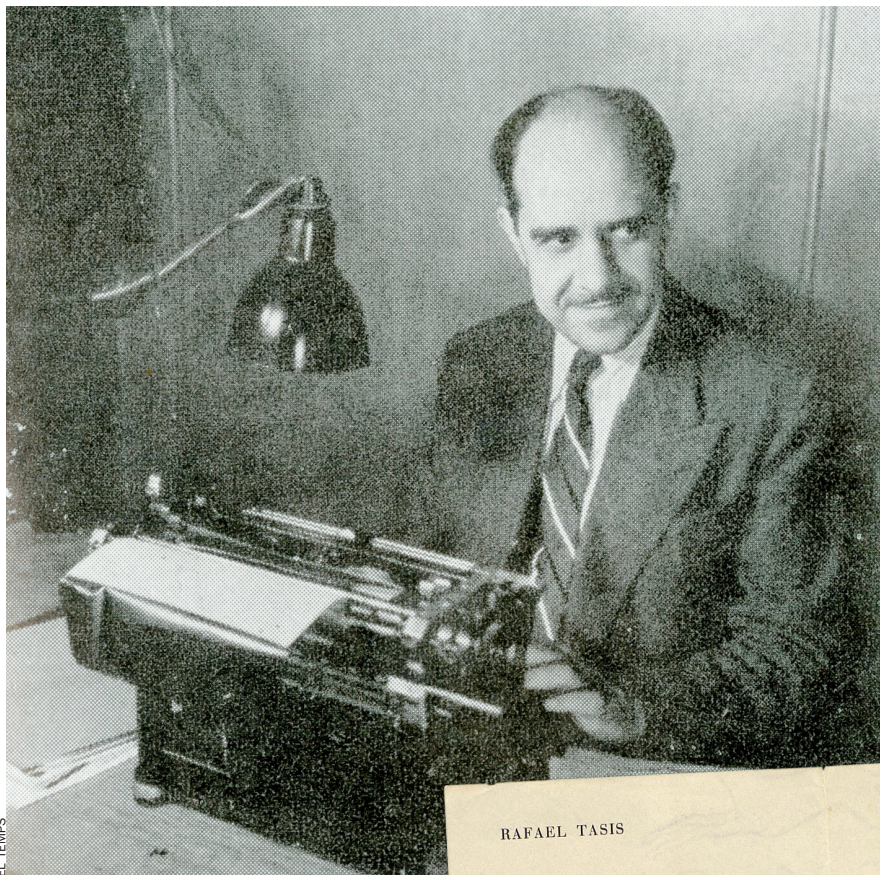
Calders pensa que tant com la falta de realisme, el que va molestar en Sales és el tema de la novel·la.

"Ignorant que l'ex-tinent d'artilleria acabaria formant part del jurat —diu en

la carta de 13 de gener del 1958— jo vaig cometre el pecat d'escriure una mena de paràbola tractant de demostrar que una de les coses que han fet més mal a la humanitat es l'afany salvador dels 'líders', dels apòstols, dels homes animats per un afany permanent de proselitisme".

Tenint en compte, afegeix, que "en Sales té idees salvadores, que es veu enardit per una empenta de militància constant, s'havia de sentir ofès per força, i més tenint en compte que tracto el tema amb humor —que és una bona manera de protestar sense enfadar-se".

Són paraules semblants a les que Calders dirigeix, també per carta, a Joan Triadú, com podem veure en la correspondència entre tots dos, ja editada, correspondència que es pot llegir en paral·lel a la mantinguda amb Tasis.

Rafael Tasis, davant la màquina d'escriure. La darrera carta coneguda enviada a Calders per Tasis. Pertany al fons Pere Calders de la UAB.

“En Sales –diu Calders a Triadú, arran del veredict del Martorell– té el vici de convertir en esperit de militància qualsevol idea seva, i de la militància passa al proselitisme amb una empena que, de vegades, fa el seu tracte summament incòmode. Per un atzar notable, la meua novel·la és una mena de paràbola de la qual em serveixo per combatre, precisament, l’adhesió fanàtica a una particular manera de pensar”.

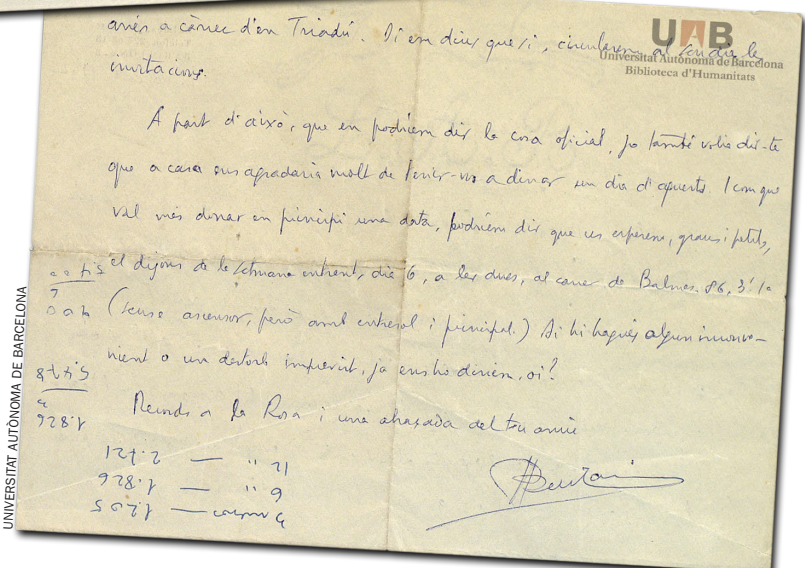
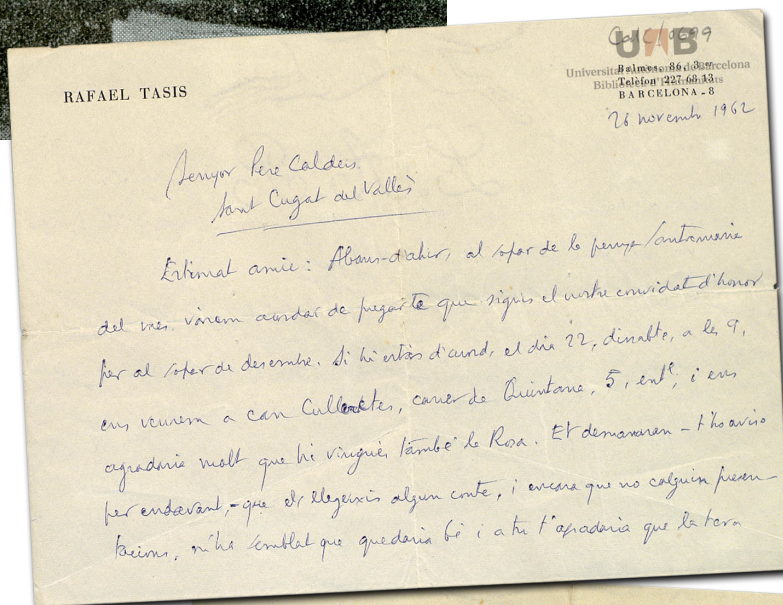
En una altra carta enviada a Tasis (24 de setembre de 1958), Calders, fent referència a Sales, pronostica: “creu-me que aquest noi us donarà feina, com ens va donar aquí, amb la diferència que ara es mou en un camp on es pot mostrar més perillós”. I tot seguit, li diu: “Jo crec, de bona fe, que és boig”.

Joan Oliver. Però Calders descobreix que també Joan Oliver, company de Sales en el jurat del Martorell i la direcció del “Club dels Novel·listes”,

desconsidera la *Ronda*: la va tombar a la primera votació. Oliver, amic de Calders, deixa de moment d’escriure-li. Calders pensa que és com a “repre-sàlia”, per la decepció que deu haver tingut amb la *Ronda*.

Fins que, al cap d’uns mesos, Oliver li manifesta la seva opinió de manera clara i contundent, com informa Calders a Tasis, el 9 de setembre del 1958: “Després de rebentar-me la meua *Ronda* sense contemplacions (amb conceptes que jo ja coneixia per coincidir punt per punt amb els d’en Sales), em diu que el llibre el va divertir i que el seu valor només pot ésser captat per aquells lectors ‘que saben on jeu la llebre’”.

A més, Oliver, diu Calders a Tasis, li ha elogiat la novel·la que va obtenir el Martorell, *El mar*, de Blai Bonet, d’uns valors poètics que a Calders el deixen fred. Per tot això, Calders veu

un Oliver “rendit a en Sales, tement ell mateix que ja no podrà escapar-se’n”.

L’assumpte greu, confessa Calders a Tasis, és que al final de la carta de l’Oliver, l’escriptor i editor insinua una declaració de principis que posa de manifest com es va estenent “l’obra catequizadora d’en Sales”.

Si el que pretenen Oliver i Sales, diu Calders, consisteix a acostar l’existencialisme a la literatura catòlica, “algú els hauria d’avisar que, a Europa i a la resta del món que compta, l’existencialisme ja ha cobert el seu cicle i es bat en retirada sense defensar-se gaire”.

Desolat. Però Oliver i Sales no són els únics enemics de la novel·la. L’humorístic relat tampoc no agrada a Tasis. “Veig –vaig veure– en la teva darrera carta, que la meva *Ronda naval* no t’ha agradat”, diu Calders a Tasis en la carta del 30 de juliol de 1958. “No et preocupis –segueix– que no ha agradat a ningú; jo mateix acabaré odiant-la de tot cor, per les malvestats que desperta damunt meu”.

El 1964, en una crítica de *L’ombra de l’atzavara* (1964), recollida en l’epistolari, Tasis dirà que amb la *Ronda naval*, encara inèdita, “vaig divertir-me força” però que no li sembla pas respondre al concepte que té de la “novel·la catalana”, sinó que més aviat li sembla un conte allargassat i completat amb un conjunt variat de tombarelles i d’acudits dignes d’un James Thurber o de qualsevol altre gran caricaturista-escriptor, com el mateix Calders.

El nom de l’escriptor devia quedar tan desprestigiat a ca n’Aymà, aquell

58, per culpa de la novel·la, que l’editor li retira la representació que li havia concedit per a la República mexicana, diu a Tasis. És lògic que, davant l’estat de coses, confessi: “Estic desolat”.

En aquests moments de la carta apareix el Calders modest, gens cregut, lluny de l’habitual petulància de molts escriptors, que el fa escriure, sense descartar la ironia: “No és pas que em cregués incapaç d’escriure una novel·la dolenta, però tant, tant com aquesta, no. Ingenu de mi, havia cregut fins ara que, donada la qualitat mitjana de les coses que es publiquen en català, el meu llibre podia aspirar a veure la llum pública”.

“Jo mateix acabaré odiant-la de tot cor, per les malvestats que desperta”, diu de la ‘Ronda naval’

És el Calders que, en llegir que *La Glòria del doctor Larén* era una obra menor, un conte allargassat, va negar-se a reeditar-la. Fins que l’editor Castellet la va llegir, va veure que de menor o conte allargassat, re de re, i va convèncer l’autor que calia reeditar-la, com finalment va fer Edicions 62 el març de 1994, amb un pròleg mig exculpatori de Francesc Vallverdú.

Ronda naval sota la boira va tornar a fracassar en el Sant Jordi del 1960, el mateix Sant Jordi que també va negligir *La plaça del Diamant*, i Calders va optar llavors per plegar-se al realisme

dominant del moment amb *L’ombra de l’atzavara*, i així va poder guanyar el Sant Jordi del 1963, però al preu de desnaturalitzar-se.

Quan, el 1966, aconsegueix publicar la *Ronda*, són pocs els crítics que la llegeixen. Un d’aquests, desconegut dels estudiosos de Calders, és Fernando Lience Basil, d’*El Mundo Deportivo*, diari que durant molts anys va seguir de prop la literatura catalana.

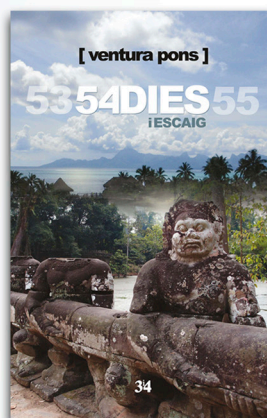
La seva crítica anuncia la fascinació que el llibre exercirà sobre els lectors i editors: Edicions 62 l’ha editat diverses vegades, a partir del 1981, i ara pertany al catàleg de la Magrana.

El crític del diari esportiu elogia l’estil de l’autor, la seva habilitat a l’hora de tractar la realitat i copsar la complexitat de la vida, la seva aguda penetració. Tot això fa, conclou, que sigui no només una novel·la que cal llegir, sinó rellegir.

Va encertar-la de ple. Diverses generacions de lectors l’han llegida i rellegida, amb el mateix entusiasme dels membres del Club de Lectura del Marítim. Per exemple, l’apassionada lectora que s’amaga sota el bloc “Viu i llegeix” escrivia el 31 d’octubre de 2008 que és el seu llibre preferit i que l’ha acompanyada tota la vida.

Aquells desolats anys cinquanta, Calders esperava, escriu a Tasis, que, “canviant una mica la frase d’en Pujols, podrem dir que arribarà el dia en què els escriptors catalans ho tindrem tot editat”. Com demostra el seu cas, arribaria un dia que tots els bons escriptors catalans ho tindrien tot reeditat.

Lluís Bonada

NOVETATS

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com